

A rendszerváltás felelőssége és nyomorúsága

Lehetséges, a későbbi rendszerváltásban meghatározó szerepük volt azoknak az összejöveteleknek, amelyekből a nyolcvanas évek során a Magyar Demokrata Fórum kicsirázott. Öten maradtunk rendszeresen összejárók (Csoóri, Csurka, Bíró Zoltán, Für Lajos), nyilván felfigyelt már a találkozóiinkra a hálózat, odaállt az ablak alá az utcán egy gyanús furgon, a függöny mögül nézegettük. Talán kacarásztak is rajtunk, mit akar ez az öt szerencsétlen csóró, nyilván megváltja a világot. Valóban csak annyi muníciónk volt, amennyi igazunk, és a tervekben sem sokkal több egy ideig annál, hogy valamit pedig tenni kell.

Végére, ha volt szerepük ezeknek a találkozónak az elkövetkezőkben, joggal nevezhetem történelmi szerepnek ma már, s ezzel együtt kimondtam történelmi felelősségünket is. Csudálatos esélyt kínált fel a sors a magyarságnak az egypárti diktatúrát összeomlasztó MDF választási győzelmével – kétségkívül eltékozoltuk. És nemcsak az esélyt tékozoltuk el halálos sebeinkből a gyógyulásra, elesettségünkől a felemelkedésre, hiszen olyan pusztulásba sodródott az ország, ma már a Rákosi Mátyás korabeli társadalom életképességét is irigyelhetjük.

A Magyar Demokrata Fórum életre hívói, a szerveződő országos mozgalom első elnökségének mind a hét élő tagja ez év áprilisában találkozott, s közös nyilatkozatában hangsúlyozta „saját felelősségét”, mondván: „1987 szeptemberében, a súlyosodó válság nyomása alatt, de a megújulás reményében hívtuk barátainkat az első lakiteleki találkozóra”, s érezvén ma is „a jövő iránti felelősséget”, mint-hogy „közállapotaink nyomorúságosak, az 1990 óta eltelt másfél évtizedben nemzetközi és hazai érdekcsoportok kiszolgáltatott helyzetbe hozták az országot”. Tehát a nyilatkozatban vázolt „lesújtó látélet” a történelmi felelősség alól „senkinek nem adhat felmentést, sem nekünk, akik ezt írjuk, sem azoknak, akiknek szánjuk”.

Köteteket tehetne összeírni a történelmi felelősség jegyében csupán személyes élményeinkből, tapasztalatainkból is azokról a látható és láthatatlan, bizonyítható és bizonyíthatatlan, törvényszerű és abszurd okokról, folyamatokról, amelyek teljes kiszolgáltatottságba, hovatovább irreverzibilis, megfordíthatatlannak tetsző pusztulásba sodorták az országot. Nehéz ezeket az okokat és folyamatokat úgy megrostálni, hogy a legfontosabbak közül is csak azokra szánjak figyelmet, amelyek még javíthatók, leküzdhetők, kiküszöbölhetők – a megfordíthatatlannak tetsző megfordíthatókra.

Nem kerülhetem meg a mai világban, hogy ne ejtsek szót egy mellékmondásban legalább arról is, amely történelmi felelősségünk alól ugyan semennyiben sem oldoz fel, viszont a mai világban említést érdemel: az alapítók elnökségének még élő hét tagjai közül egyik sem lett milliárdos. Pedig – hangsúlyozom, minthogy ez

a lényeg – milliárdos bármelyikük lehetett volna. Közepes színvonalon élnek, vagy nem sokkal alatta (ami engem illet, 12 év óta egyetlen fillér jövedelmi adót sem fizetek – kellő adóköteles jövedelem híján).

Könnyű volna kimondani a már-már felmentő ítéletet: tapasztalatlanok voltunk, a politikában legkivált. Csakhogy ez nem igaz. Évtizedes – legális, illegális – viaskodások előzték meg a lakiteleki találkozókat a közéletben, a sajtóban, az Írószövetségben, a szakmában, a munkahelyeken; a korabeli legedzettebb, legtapasztaltabb mozgalmárokhöz, közéleti harcosokhoz tartozott Lakitelek vezérkara, mérhetetlenül nagy túlerővel szemben nemcsak önvédelemre, támadásra is képes. A hatalom, a pénz, a közéleti rang nullapontjáról indult ez a vezérkar, s másfél-két év alatt meghódította az országot.

Épp ezekben a viaskodásokban szerezte a minél rokonszenvesebb, a győzni fogókra annál veszedelmesebb fertőzetét: szívből utáltuk a hatalmat. Kített volna a vezérkARBól a választási győzelem után az összes közjogi főméltóság – egyet sem vállaltunk. A legfőbb méltóságot a nemzetgyűlölő párt szófogadó, államelnöki státusában is szolgálai módon engedelmes tagja kapta meg. A kormányelnöki posztot a tőlünk végzetesen idegen lelkű Antall József. Folytathatnám tovább a sort, de ennyi is bőven elég annak jellemzésére, hogy a nemzetidegen politika a legtisztább győzelmek után is folyton a magyarság fejére nő.

Sánta Ferenc *Olasz történetében* – nem először hivatkozom rá – egy magyar fiú kóvályog a tengerparton, két napja nem evett. Hirdetésre jelentkezik oroszlánszelídítőnek, bár még nem látott eleven oroszánt. Bezárják egy korbáccsal a ketrecbe a fenevadakhoz, suhint erre, suhint arra, gyanakodva és kelleetlenül felmásznak a számolyra az oroszlánok. Boldog a cirkuszigazgató, folytathatják sláger számukat, adná máris a szerződést, az előleget. Szédül az éhségtől a fiú, de csak a fejét rázza: nem kell a pénz, se a szerződés, nem ír alá semmit.

– Büdösek.

Hát így vagyunk mi a politikával...

Egyébként azt sem lehetne ránk fogni, hogy a hálózattal nem számoltunk. Hiszen célszemélyek voltunk mindnyájan, néhányan, idősebbek, a forradalom óta megszakítás nélkül. Százával kapom én is a Történeti Hivaltól az oldalakat a megfigyelések anyagával, a Biszku márkájú „belbiztonság” által terjesztett rágalmazó levelek tucatjait gyűjtöttem be annak idején, a hetvenes években másfél éven át tartottam megfigyelés alatt „belbiztonsági” megfigyelőimet, telefonos trükkjeimnek sorra beugrottak, a saját címemre írt leveleimet szorgalmasan felbontották. Nyomozati eredményeimet Feljegyzésben közöltem az MSZMP Központi Bizottságának illetékes titkárával, és „nyugalmas, pihentető” karácsonyi ünnepeket, „eredményes munkában gazdag új esztendő” kívántam neki.

Attól kezdve, hogy 1957-ben kiléptem a börtönből, lehallgatták a telefonomat. Ha kattant, beleszóltam: – Okosodjatok csak, rátok fér – és mondtam tovább a magamét, telefonban, felszólalásban, négy szemközti baráti beszélgetésben mindig ugyanazt s ugyanúgy. (Egyik szilveszter délutánján felhívtam Molnár Zoltánt, három óra hosszat nem tettük vissza a kagylót, míg lejár a lehallgatás magnótekerese. Ne tartsa nyilván a „belbiztonság”, kik kívánnak boldog új esztendőt.)

Számoltunk bizony a hálózattal, szemmel tartottuk a dörgölődzőket, az alapító elnökséghez nem fértek hozzá. Lakitelekre viszont már hívtunk meg spicliket, de magasabb szintű informátort is, aki nem a III/III csatornáján, hanem kapcsolata révén tájékoztatta a legfelsőbb pártfórumot.

Antall megbékélt nemcsak a hálózattal, a politikai bűnözőkkel is, olyannyira elmaradt a meghirdetett „nagytakarítás”, hogy a békés tömegre sortüzet vezénylő tömeggyilkosokat sem vonták felelősségre. Igaz, a sortüzekre, gyilkosságokra, agyonverésekre, amelyek büntetlenséget élveztek az ellenforradalmár egypártrendszerben, a rendszerváltás után az Alkotmánybíróság adott felmentést, azzal a sajátos – a nemzetközi joggyakorlattal általában ellentétes – értelmezéssel, hogy az elévülés érvényes, függetlenül attól, büntethető volt-e időközben a bűncselekmény.

Tehát nemcsak a bukott rendszer bűneit nem kérte számon a „rendszerváltó” hatalom, de a korabeli tömeggyilkos törvénytelenység, önkényeskedés, hatalmaskodás is felmentésben – lényegileg jogvédelemben – részesült. A vagyonebvéllásra kötelező törvény alkotmánybírósági megsemmisítésével pedig a zsványkodás kapott jogvédelmet. A nemzeti vagyon egyharmadát lopta el a fordulatra felkészülő kommunista pártelit, ám az Alkotmánybíróság döntése megakadályozta, hogy a jövedelemmel nem igazolható vagyonosodásra a hatóságok rákérdessenek.

A rendszerváltásban tehát – alkotmánybírósági segédlettel? – megszületett az az ország, amely gyakorlattá tette, hogy politikai, közélet bűnökért a felelősség értelmét veszti, minthogy nem jár értük felelősségrevonás.

Megszületett a „következmények nélküli” politika, a „következmények nélküli” rendszer, társadalom. S ez a betegség gyógyíthatatlanná evesedhet, és pusztulást hozhat bármely rendszerre, bármely társadalomra.

Ami engem illet, szerettem volna mozgalomként megőrizni a Magyar Demokrata Fórumot, olyan mozgalomnak, amely alakít ugyan a párttörvényhez igazodva egy szelektált tagságú „választási pártot”, de a társadalom egészét átfogó, minden alapszínét képviselő mozgalom marad. 1989 tavaszán viszont a választmány többsége a párttá alakulás mellett szavazott. (Csoóri és Csurka hajlottak a mozgalmi jelleg megőrzésére, de külföldi útjuk miatt nem voltak jelen.)

– Csináljátok – mondtam –, én nem szólok bele.

Fél évig nem vettem részt az elnökség ülésein. Csak ősszel rohantam be, és sértegettem, akit bent találtam, arra a hírre, hogy bojkottot akarnak hirdetni a „négy igenes” népszavazásra. Eljártam utána az ülésekre, megütközve hallgattam Antall és Szabad György beszámolóit – ők képviselték az MDF-et a „Kerekasztalnál” –, és nemcsak hallgattam, háborogtam is: – Miket beszéltek ti ott? Mi köze ennek Lakitelekekhez?

De nem vállaltam az alelnöki jelölést, még a képviselő jelölést sem, mondván: – Vagytok már elegen a politikához, végre író lehetek megint. Életem vége felé különben sem szívesen viselném el a lefokozást. Politikusnak, miniszternek.

Jött a Nemzeti Parasztpárt küldöttsége: földosztó voltam '45-ben, nagyválasztmányi tag, az észak-magyarországi kerület titkára – menjek át elnöknek hozzájuk. Elhárítottam a kérést, s életem súlyos tévedése, hogy engedtem az elnökség rábeszélésének: vállalom még el ezt az egyet, koalíciós partnerünk lehet a Parasztpárt.

A választások előtti napon levelet kaptam: BI'. '90. IV. 6.

Fekete Gyula író úrnak!

Tisztelt barátom, nem akarom az MDF vezető urait a választás előtt két nappal idegesíteni azzal, hogy Csurka kollégájának írom meg az alábbiakat. Csupán azért, mert jó ha tudja.

Nemrég azt hallottam elnökiünk (MDF) szájából: „kevés, hogy megszabadultunk Fekete Gyulától és Püskitől, legjobb lenne Csurkát is kidobni a hajónkból”.

Nem kívánom zavarni közlésemmel a magyar nemzeti erők egységesítését, de talán nem árt, ha ön is tudja, miként folyik az előkészület a stallumok elosztására.

Hazafias üdvözléssel:

(Aláírás)

Megítélésem szerint az alapító elnökség a legnagyobb hibát azzal követte el, hogy Antall Józsefnek és Göncz Árpádnak engedte át a nagy többség bizalmából szerzett hatalmat, és kísérletet sem tett arra, hogy idejekorán visszavegye tőlük.

Antall úri módon undorgott a népszagtól, és Lakitelekhez annyi köze volt hogy kezdettől fogva igyekezett az alapítók javát a döntéshozásból kirekeszteni, és a döntéshozó posztoktól távol tartani. Még csak remény volt a hatalom, s ő már a választások előtt elkezdte barkácsolni azt a személyének elkötelezett stábot, amellyel a háttérben majd az elnökség fejére nő.

A választási győzelem után kétségkívül ollóba fogták az SZDSZ felbízta bankárok – 90 százalékos többség áll mögéje, ha szorongatott helyzetében a néphez, a választókhoz fordul.

De ez csak hipotézis.

Tény viszont, hogy az Aczél fészkeben kinevelt egypárti sajtómonopóliumot szinte érintetlenül mentette át Antall a mindmáig, s meglehet a végső pusztulásunkig tartó jövőnek (miközben Lengyelországban, Csehszlovákiában már közvetlenül a fordulat után a pártidiktatúrát kiszolgáló újságírók ezreit takarították ki a szerkesztőségek-ből). Nehezen vitatható az a feltevés, hogy „liberális”-MDF nagykoalícióról ábrándozó Antall szándékosan nem nyúlt a sajtómonopóliumhoz, melyet „liberális” kezekbe csúsztatott át a fordulatot körültekintően előkészítő párthatalom.

Ugyancsak tény, hogy annak a nyomasztó dolláradósságnak a visszafizetését is magára vállalta az Antall-kormány, amelyet pedig ellenünk, a magyarság ellen, a demokrácia ellen, önnön összeomló hatalmának tovább éltetésére gyűjtött be az egypárt. Akik adták a pénzt, kétségkívül a pártidiktatúra mentésére adták, mégsem éltünk erkölcsi jogunkkal, hogy megtagadjuk a visszafizetést. Pedig az első rendszerváltó ország voltunk, sikeréért kész volt Nyugat akármennyivel nagyobb áldozatot vállalni ennél az adósságnál.

Más kérdés, hogy a kölcsönügyletben a felelősség megoszlik a kölcsön adója és felvevője közt, ügyfelük csődje, bukása után azt is megköszönhetnék volna a kölcsön nyújtói, ha visszakapják a felét, elődje felelősségét nagylelkűen átvállaló, vétlen utódtól.

Mi vita nélkül, gavallérosan vállaltuk a teljes adósságot, engedményt sem kérünk, moratóriumot sem. – Ha beledöglünk is, fizetünk! – jelentette ki Antall.

Tény továbbá az is, hogy a legerősebb párt kormányzásának négy éve alatt parlamenti képviselőtének jó négyötödét veszítette el. Nem tudok hasonló esetről a történelemben. Ám, ha elő is fordult volna, utána bizonyosan nem foglalták imába, nem rakták a fő helyre felkoszorúzott képét, nem kapott szobrokat a pártját szinte megsemmisítő pártvezér.

Én már csak kívülről szólhattam bele az MDF katasztrófapolitikájába, a *paktum* hírére pl. *Különvélemény* című cikkem 20 pontjában. A 2. pontban a legnagyobb veszedelemről:

„2. Ahogyan Romániában a szeku volt a párthatalom legfőbb támasza, ugyanúgy nálunk a tévé, a rádió, a napisajtó, minthogy a Kádár–Aczél-rendszer *felvilágosult abszolutizmusa* nem elsősorban az erőszakszervezetekkel, hanem az egyenirányított tömegkommunikációval, a pártvezérelt sajtómonopóliummal igyekezett aládúcolni hatalmát. Romániában a szeku időben beépült a forradalomba, noha így kétségkívül túlélte, meglehetősen megtépázva élte túl a fordulatot; mi a sajtómonopóliumot szinte érintetlenül örököltük át, úgyszólván teljes vezérkarával együtt. Az újságírók nagy többsége tisztességgel, jó lelkiismerettel szeretné szolgálni hívatását, de sokuknak erre ma sincs módja. A pártállam sajtója is idejekorán beépült az egyébként is »csendes« forradalomba – illesse tisztelet az őszintén csatlakozókat, de ma már nem lehet kétséges, hogy a sajtószabadság és a demokrácia mindennapos meggyalázására oly nagy gonddal válogatott pártos vezérkar jóval nagyobbik része nem szemléletet, meggyőződést, módszert, csupán uniformist váltott, s ma a sajtószabadság, a demokrácia és a pártatlanság pajzsa mögé bújva féltékenyen őrzi monopóliumát.

Az MDF és a kormánykoalíció megbocsáthatatlan történelmi bűne lesz, ha – egy paktum szellemében – az átmentés társtettesévé szegődik.”

Külön is írtam levelet minden elnökségi tagnak:

„Egy évvel ezelőtt csodálatos, a történelmünkben páratlan lehetőségek nyíltak ki előttünk. Felsugárzott a szabadság fénye – a sajtónak azóta sikerült kioltani a nyilván tartott értékek sorából ezt a legnagyobbat, sikerült áthangolnia a közvéleményt a »világ legegészimistább forradalmára« – lélekben az ellenforradalomra inkább.

Történelmünk legnagyobb bűnei közt fogják utódaink számon tartani gyönyörű lehetőségeink elherdálását. Vitatni sem lehet: ha ez megtörténik, az MDF-et illeti érte a legnagyobb felelősség.

Támasszátok fel a száműzött lakiteleki szellemet. Ha sikerül, az még segíthet. Már csak az segíthet.”

Sokszor ütközött Göncz Árpáddal Antall a nyilvánosság előtt, de mintha a nyilvánosság kizárásával jobban megértették volna egymást.. Mintha külön bejáratú kapcsolataikban már megfogantatott volna az MDF-„liberális” nagykoalíció. Göncz szófogaadó párttagja maradt államelnöki minőségében is a „liberális” pártnak, telesivalkodta a világot, hogy „Magyarországon az ellenzék nem juthat szóhoz!” – miközben a mé-

dia 90–95 százalékát az ellenzék uralta. Forte-fortissimo dicsérte, „sikerágazatnak” minősítette a nemzeti vagyont elpotyázó privatizációt, hol aláírt, hol nem írt alá, pártja sugalmazása szerint. Mentésítette a felelősségtől a puccsra vezényelt taxisblokád szervezőit, részvevőit, diszpenzációt adott a blokád kártételeiért társtettesként magának is.

Titok fedte a „liberálisok” szélében reklámozott antikommunizmusát. Csegey Dénest, érthetetlen halála után boncolás nélkül temették el. Antall sok párthíve ellenében az ellenzék segítségével erőszakolta ki a kárpátaljai magyarokat és ruszinokat egyaránt sértő ukrán alapszerződést, sokak állítják: külügyminiszterével együtt olvasatlanul. A titokszakma egyik művelője szerint az MDF szétverése Antall közreműködésével eltervezetten ment végbe – tele ez a kor bizonytalansággal, talán soha fel nem deríthetőkkel; a halottakban szunnyadnak örökre a titkok.

A rendszerváltás lezüllesztésének okai és tényezői közül a legszűkebbre fogott leltárból sem hagyhatom ki a pártállami évtizedek során kialakult, megszilárdult, sőt megkérgesedett *kapcsolatrendszert*. Az elfuserált rendszerváltástól meg se rezdült, még gazdagodott is új, szűzbiztos kapcsolatokkal, szakítóp próbát kiállt régiekkel, s azzal a szolidaritással, melyet a felelősségre vonás veszélye kovácsolt. A korrupció szennycsatornáit is e kapcsolatrendszer térképe nyomán hálózták be a társadalmat. Nem akármilyen hatalmi tényező az efféle kapcsolatrendszer, a forradalmat nem számítva bármilyen változást, fordulatot sértetlenül elvisel, és beláthatatlan ideig érvényes marad.

Belátható ideig, tehát élethosszig, százezreknél érvényben marad a ragaszkodás, is eszméhez, párthoz, szimbólumokhoz. Nem nevezhetem hűségnek ezt a ragaszkodást. hiszen csak jelszavakhoz, formákhoz, emblémákhoz, bálványozott „tote-mekhez” „hűséges”, még akkor is, ha a jelentésük időközben akár az ellentétére változott. Bigott önfeladással ragaszkodnak beszentelt zászlójukhoz, jelvényükhöz, tagsági könyvükhöz, bálványaikhoz, pártszentjeikhez a pártvallás demokráciára teljességgel képtelen és alkalmatlan hívei még akkor is, ha önnön nyomorúságukat, pusztulásukat szolgálják vele. Nem csupán nemzetük, hivatásuk, éltető közösségük létérdekeit rendelik alá ennek a mániákus ragaszkodásnak, de szerelmüket, családjukat, személyes létérdekeiket is. Süketen és vakon minden százszorosan igazolt, naponta tapasztalható tényre, valóságra, cselekményre, hazudozásra, zsviványságra, bukásra, csödre, de eredményes munkára, alkotásra, sikerre, győzelemre is. Süketen, vakon, amíg ki nem vesznek a világból. Ezeket beleábrándozni a demokráciába – választójoggal, választhatósággal –, több évtizedes párt-diktatúra után – a kor legkártékonyabb tévedéseinek egyike.

„Tetszettek volna forradalmat csinálni!” – Antall cinizmussal helyettesítette a beígért „nagy takarítást”, már a „következmények nélküli ország” normái szerint. Forradalom nélkül is jóvátehetetlen mulasztás volt, hogy nem csak a takarításra, még a választójog korlátozására sem került sor, választójogot ajándékoztak a tömegyilkosoknak is.

A süket-vak bálványimádók serege több százezernyi, nem ám csak választópolgár, minthogy jórészt agitátor is. Az érintetlen sajtómonopólium bevetésével ez a több százézes sereg akár megtízszerezheti voksait. „Ha a kutyámat indítom az

MSZP színeiben, azt is megválasztják” – mondta a rádióban az MDF csúfos bukásáról valaki. A kommunisták csődbe fojtották az országot, a győzelmes MDF vállalta a csőd orvoslását, ám az átörökített sajtómonopólium a társadalom minden dühét orvosai ellen fordította, s visszazavaztatta – süketen-vakon – a hatalomba a csőd okozóit.

Jellemzésül idézem egy MDF-es képviselőjelölt szórólapját:

ZÁRSZÁMADÁS

Tisztelt Választópolgár!

Négy évvel ezelőtt, amikor országgyűlési képviselőnek megválasztottak, keményen elhatároztam, hogy minden időmet, erőmet, tehetségemet a vállalt közszolgálatra szánom, ezzel viszonzom bizalmukat.

Tartozom Önöknek a zárszámadással.

A parlamentben huszonegyezer-kilencszáznyolcvan alkalommal vettem részt a szavazásban, s ezzel a folyamatos jelenléttel s a döntésekben a részvétellel messze megelőztem minden képviselőt.

Ha úgy ítélt meg, hogy a kormány előterjesztése nem felel meg a közérdeknek (pl. az ukrán alapszerződés), ellene szavaztam, csak a múlt évben is háromszáznyolcvanhárom esetben. Egyetlen képviselő sem szavazott ilyen arányban saját frakciójától függetlenül.

Kidolgoztam és beterjesztettem háromszáznegyvenhárom önálló javaslatot és módosító indítványt.

A választópolgárokkal mintegy százbúsz alkalommal találkoztam beszámolókon, fogadónapokon. Kéréseiket igyekeztem megoldáshoz segíteni.

Száznál több tárgyaláson vettem részt, többnyire a terület problémáiról, önkormányzati szervekkel, testületekkel, egyesületekkel.

Frakcióülések, pártelnökség, viták, pártbeli elfoglaltságok feljegyzéseim szerint mintegy kétszázhatvan alkalommal morzsolgattam el maradék időmet. Cikkek, tanulmányok írása, háromezernél több levél megválaszolása s a felkészülés a parlamenti vitákra a kevés, még szabadnak ígérkező szombat-vasárnapjaimat foglalta le.

Százhetvenhat – sok esetben vitákat kavaráó – parlamenti felszólalásomra kaptam a jelzőt: „legszorgalmasabb” képviselő.

Ennyi telt tőlem. A lelkiismeretem tiszta.

Kérem az Ön ítéletét is: megfeleltem-e a négy évvel ezelőtti bizalomnak. Semmi többre, csak arra kérem: jó lelkiismerete szerint döntsön a szavazatával.

Sok hasonló zárszámadás születetett volna, és talán született is, melyet figyelmére sem méltatott a négyéves sajtókampány „programozásával” feltöltekezett választópolgár. A fenti zárszámadás szerzőjét, viszonzásul eme négyévi parlamenti közszolgálatáért, tíz választó közül kilenc köpte szembe ellenzavazatával.

A mi felelősségünk a hatalom átengedésében tetőzött, mert a „csendes forradalmat” eláruló hatalom kimentette az egypárti sajtómonopóliumot az elnyomított rendszerváltásból. Sorscapások sorozatát szenvedtük meg, jórészt emiatt.

És szenvedjük ma is, holnap is, szenvedjük minden belátható időben. ☒

